

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

КАФЕДРА СТАТИСТИКИ

НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА МАКРО-, МЕЗО- ТА МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНЯХ

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
НА XVII МІЖНАРОДНІЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ
ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ,
АКАДЕМІЧНИХ УСТАНОВ І ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

**СЕКЦІЯ
«СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА МАКРО- ТА МЕЗОРІВНЯХ»**

ОДЕСА 2019

УДК 311.213.3:330.34
ББК 65.051

Статистичні методи дослідження соціально-економічних процесів на макро- та мезорівнях. XVII міжнародна науково-практична конференція «Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічних рівнях», Одеса 18-19 квітня 2019 р. Одеса, ОНЕУ. – 2019. – 37 с.

Автори:

Підгорний А.З. – к.е.н., професор, завідувач кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Вітковська К.В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Готліб І.Г. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Милашко О.Г. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Ольвінська Ю.О. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Піскун А.В. – к.е.н., викладач кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Погорєлова Т.В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Самотоєнкова О.В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Тарасова К.І. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Піскун А.В. – к.е.н., старший викладач кафедри статистики Одеського національного економічного університету.

У тезах доповідей наводяться результати дослідження науковців кафедри статистики щодо застосування сучасних статистичних методів для оцінки соціально-економічних процесів в Україні і окремих регіонах. Висновки та рекомендації авторів можуть бути корисними для викладачів, аспірантів і студентів, які займаються аналізом процесів, що відбуваються в суспільстві та економіці країни.

ЗМІСТ

Підгорний А. З. Сучасні проблеми та перспективи демографічного розвитку.....	4
Милашко О. Г. Сучасні тенденції розподілу доходів на макрорівні ...	7
Ольвінська Ю. О. Регіональні порівняння людського розвитку.....	10
Погорєлова Т. В. Проблеми розвитку агробізнесу в Україні та їх статистичний аналіз.....	16
Піскун А. В. Сучасний стан секторів економіки України.....	19
Самотоєнкова О. В. Статистичне оцінювання біржової діяльності в Україні.....	21
Тарасова К. І. Статистичне дослідження глобальних ризиків сучасності	26
Готліб І. Г. Формування державного бюджету та проблеми його збалансованості.....	30
Вітковська К. В. Питання оцінки рівня життя в регіонах України.....	34

СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Невід'ємним атрибутом сучасної ринкової економіки є біржовий ринок, який відіграє важливу роль у розвитку світової торгівлі. Важливим завданням статистики є оцінка, аналіз і прогнозування стану та розвитку біржового ринку. Статистика дає можливість адекватно оцінювати біржову кон'юнктуру, аналізувати біржову діяльність, розробляти оптимальні управлінські рішення. Особлива увага приділяється реорганізації системи збору статистичної інформації та вдосконаленню методології дослідження біржових явищ і процесів.

Біржа – це організований ринок для торгівлі стандартизованими товарами (пшениця, виляск, кава) або фінансовими інструментами (цінні папери, валюта), що створюється професійними торговими або фінансовими посередниками для взаємних оптових операцій [1, с. 9].

Під терміном «біржа» розуміється і сам біржовий процес, і відповідна інфраструктура, що забезпечує здійснення біржових операцій, облік їх результатів, страхові операції, дотримання встановлених правил.

Процес біржової торгівлі включає в себе три послідовні операції: підготовку біржових торгів, проведення біржових торгів (сесій, зборів), реєстрацію та оформлення угод на біржі.

У даний час об'єктами біржової торгівлі виступають приблизно 70 видів продукції, на частку яких припадає близько 30% міжнародного товарообороту. Обороти тільки міжнародних товарних бірж по всіх видах операцій оцінюються в 3,5-4,0 трильйонів доларів США щорічно. На частку сільськогосподарських товарів і лісоматеріалів припадає 2/3 товарів, що обертаються на біржах.

На першому місці знаходяться насіння маслинних культур і продукти їх переробки – льняне і бавовняне сім'я, соєві боби, соєве масло.

На другому місці – пшениця, кукурудза, овес, жито.

На третьому місці – жива худоба і м'ясо.

У групі промислової сировини і продукції її переробки більше половини доводиться на паливні товари: сира нафта, дизельне паливо, мазут, бензин, газ-пропан. Іншу половину складають кольорові та дорогоцінні метали: мідь, свинець, олово, цинк, золото, срібло, платина, паладій.

Існують такі види сучасних бірж [1, с. 12]:

Товарна біржа – спеціалізується на операціях з крупними партіями сільськогосподарських і промислових товарів: нафта, газ, зерно, дорогоцінні метали.

Фондова біржа – спеціалізується на торгівлі цінними паперами, які допущені до обороту на біржі: акції, облігації, векселі тощо.

Валютна біржа – спеціалізується на операціях з валютами різних країн світу. Виникла в 1971 році, після того, як США відмовилося від золотого стандарту.

Біржа криптовалют – спеціалізується на операціях з електронними грошовими коштами (криптовалютою). Одна з наймолодших біржових структур. Виникла в 2009 році з появою першої криптовалюти.

У складі біржі відокремлюють такі підрозділи:

Розрахункова палата (у деяких біржах – клірингова палата) реєструє всі операції, зокрема термінові, здійснює розрахунки з клієнтами і операторами біржі, платежі всякого роду.

Контрольний комітет веде спостереження ділової активності на біржі. Він контролює хід постачання реального товару, стежить за концентрацією біржових контрактів в руках окремих фірм, бореться зі штучним дефіцитом і маніпуляцією цінами.

Котирувальний комітет здійснює фіксацію цін, їх аналіз і прогнозування, а також публікацію цін.

Статистичний комітет забезпечує інформаційне обслуговування біржі, веде облік, проводить статистичні розрахунки показників та їх аналіз, зокрема, розрахунок і аналіз біржових індексів.

Обов'язковою статистичною звітністю є «Звіт про діяльність біржі» Форма № 1 – біржа (річна), затверджена наказом Державної служби статистики України від 5.09. 2013 р. № 268. Останні зміни до Форми № 1 було внесено згідно з Наказом Державної служби статистики України № 318 від 06.11. 2015 року.

«Звіт про діяльність біржі» надається біржами один раз на рік в органи державної статистики за місцем знаходження. Термін надання звітності – до 28 лютого року, наступного за звітним.

Звіт складається з 4-х розділів.

У I розділі наводяться показники діяльності біржі: статутний капітал, кількість членів біржі, середньорічна кількість штатних працівників і сумісників, фонд оплати праці, кількість брокерських контор, сума доходу по відсотках від угод, сума доходу від інших послуг, вартість основних засобів, кількість секцій, кількість проведених торгів.

У II розділі міститься інформація про структуру пропозицій та угод на біржі в розрізі товарів і товарних груп.

У III розділі наводяться дані про структуру укладених угод за типом секцій.

У IV розділі наводяться дані про котирування цін на біржі за групами товарів.

Статистичне дослідження біржової діяльності передбачає розрахунок і аналіз поширеної системи показників, яка включає 8 розділів:

Розділ 1. Кількість, склад і розмір бірж.

Розділ 2. Попит і пропозиція на біржі.

Розділ 3. Товарооборот бірж (біржовий оборот).

Розділ 4. Ділова активність на біржовому ринку.

Розділ 5. Біржові ціни.

Розділ 6. Хеджування (страхування).

Розділ 7. Комерційна ефективність біржової діяльності.

Розділ 8. Біржова інфраструктура.

Кожний з розділів містить значну кількість показників.

Для аналізу стану, розвитку і функціонування бірж застосовують різні статистичні методи: статистичне спостереження, зведення та угруповання, абсолютні, відносні та середні величини, показники варіації, показники рядів динаміки, індексний і графічний методи, кореляційно-регресійний аналіз, моделювання і прогнозування. Особливо широко використовуються фондові індекси. Найбільш відомим у світі фондовим індексом є біржовий індекс Доу-Джонса (США). Поширеними також є фондові індекси:

- спеціальний фондовий індекс Японії – НІККЕЙ;
- індекс «Standart and Poore's» («S&P») Нью-Йоркської фондової біржі;
- загальний індекс Нью-Йоркської фондової біржі (NYSECI);
- британський індекс «Financial Times» («FT»);
- індекс DAX Франкфуртської біржі та інші.

За даними Державної служби статистики розвиток біржового ринку України характеризується даними, наведеними у таблиці 1 [3].

Таблиця 1

Кількість бірж в Україні (на початок року)*

Роки	Кількість зареєстрованих бірж		У тому числі							
			Універсальні		Товарні та товарно-сировинні		Агро- промислові		Інші	
	оди- ниць	темп зрос- тання, %	оди- ниць	темп зрос- тання, %	оди- ниць	темп зрос- тання, %	оди- ниць	темп зрос- тання, %	оди- ниць	темп зрос- тання, %
1995	77	...	23	...	24	...	8	...	22	...
2000	339	440,3	88	382,6	146	608,3	28	350,0	77	350,0
2005	439	129,5	115	130,7	244	167,1	30	107,1	50	64,9
2010	510	116,2	106	92,2	341	139,8	25	83,3	38	76,0
2015**	555	108,8	104	98,1	391	114,7	24	96,0	36	94,7
2016**	595	107,2	...	...	...	...	...	...	...	...

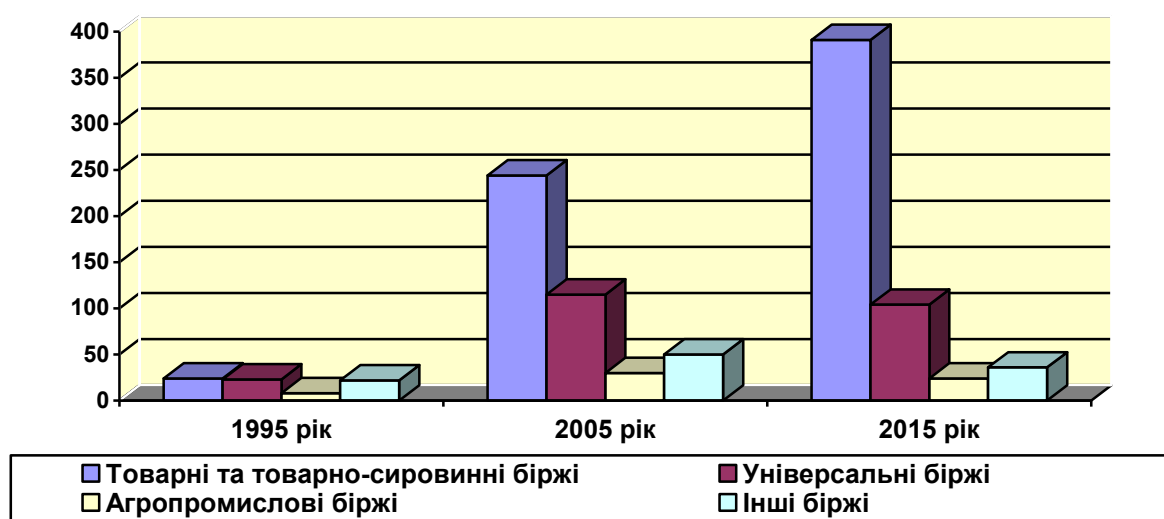
* Без урахування фондових бірж

** Без урахування тимчасово окупованої території АРК і м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Дані таблиці 1 свідчать про стрімкий розвиток біржового ринку в Україні. Особливо слід відмітити період з 1995 до 2000 року, коли загальна кількість зареєстрованих бірж зросла в 4,4 рази, притому що кількості товарних і товарно-сировинних бірж зросла більше ніж у 6 разів, кількість універсальних бірж – майже в 4 рази, кількість агропромислових та інших бірж – в 3,5 рази. У подальші роки загальна кількість бірж продовжувала зростати, але вже не такими значними темпами, а з 2010 року кількість універсальних,

агропромислових та інших бірж почала скорочуватись. Постійно збільшувалась кількість тільки товарних і товарно-сировинних бірж.

Графічно динаміка кількості бірж в Україні зображена на рис.1.

Рис.1. Динаміка кількості бірж в Україні

У таблиці 2 представлена структура біржового ринку України.

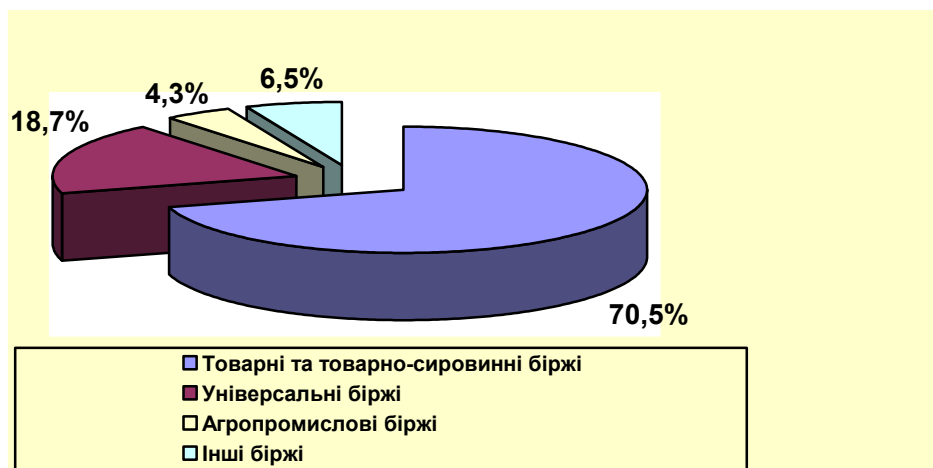
Таблиця 2

Структура біржового ринку в Україні

Роки	Кількість бірж, %				
	Всього зареєстровано	Універсальні	Товарні та товарно-сировинні	Агро-промислові	Інші
1995	100,0	29,8	31,2	10,4	28,6
2000	100,0	26,0	43,1	8,3	22,6
2005	100,0	26,2	55,6	6,8	11,4
2010	100,0	20,8	66,9	4,9	7,4
2015*	100,0	18,7	70,5	4,3	6,5

За даними таблиці 2 чітко простежується тенденція до збільшення у складі загальної кількості зареєстрованих бірж питомої ваги товарних і товарно-сировинних бірж і зменшення питомої ваги всіх інших видів бірж. Так, якщо в 1995 році товарні і товарно-сировинні біржі склали 31,2% загальної кількості бірж, то в 2005 році вже 55,6%, а в 2015 році – 70,5%. Відповідно питома вага універсальних бірж зменшилась з 29,8% у 1995 році до 18,7% у 2015 році, агропромислових бірж – з 10,4% до 4,3%, інших бірж – з 28,6% до 6,5%. Тобто, за 20 років у структурі біржового ринку України відбулися суттєві зміни.

Структура біржового ринку України в 2015 році графічно показана на рис. 2.

Рис. 2. Структура біржового ринку в Україні в 2015 році, %

На вітчизняному ринку зареєстровано понад 550 бірж, але фактично біржову торгівлю в даний час здійснюють менше 150 бірж. Згідно з дослідженнями, основними причинами такої ситуації на біржовому ринку в Україні є: відсутність належного законодавства та його нестабільність; проблеми в кліринговій системі, яка необхідна біржовому ринку для розвитку; високий рівень тіньової економіки, відсутність якісної інформації про біржі країни та їх діяльність.

З метою активізації та підвищення ефективності діяльності бірж в Україні необхідно звернути увагу на можливість прийняття певних заходів, зокрема:

- вдосконалити законодавчі акти стосовно діяльності біржових структур, забезпечити належний контроль за їх виконанням;
- посилити систему відповідальності та механізм захисту законних прав та інтересів суб'єктів біржової діяльності;
- більше запроваджувати сучасні біржові технології та обіг довгострокових контрактів;
- з метою ґрунтового факторного дослідження показників ефективності біржової діяльності поширити використання статистичних методів аналізу, моделювання та прогнозування біржових процесів. та прогнозування.

Література:

1. Підгорний А. З. Статистика ринків: навч. посібник / А. З. Підгорний, О. В. Самоєнкова. – Одеса : Атлант, 2015. – 408 с.
2. Державна служба статистики України: Структура угод на біржах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Державна служба статистики України: Кількість бірж в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [ttp://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu//spr.htm](http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu//spr.htm)

4. Підгорний А. З., Самоєнкова О. В. Методологія статистичного дослідження біржової діяльності: Навчальний посібник. – Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2018. – 170 с.

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
НА XVII МІЖНАРОДНІЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ
ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА МАКРО-, МЕЗО- ТА МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНЯХ

СЕКЦІЯ
«СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА МАКРО- ТА МЕЗОРІВНЯХ»

**ОДЕСА
2019**